

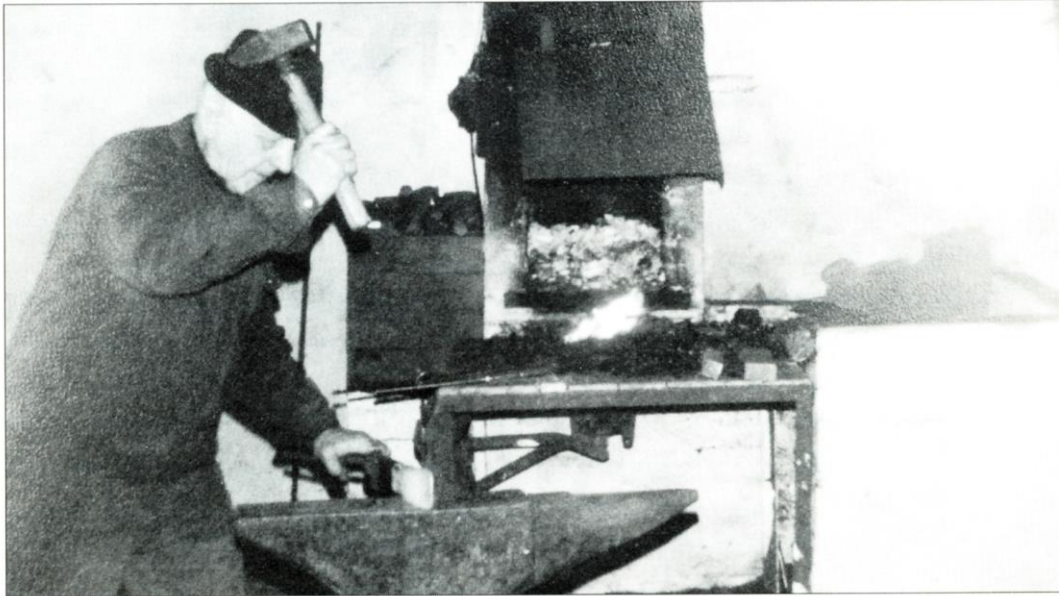
**Kauslunde-Gamborg
Lokalhistoriske Arkiv
2003**

**Smede i
Kauslunde og Gamborg**

**Arkivets Adresse: Assensvej 179
Åbningstid: Hver tirsdag kl. 19.00-21.30
eller efter aftale**

ISSN: 1399-1620

Smedemester Rasmus Hansen, Svenstrup Smedje

Smeden.

Smedehåndværket er meget gammelt, og går vi bare lidt tilbage i tiden, havde hver landsby sin smed. Han var en vigtig person, da alle redskaber og værktøj, som bestod helt eller delvis af jern, blev fremstillet af smeden. Han var stærk og blev ofte tillagt overnaturlige kræfter, han kunne magte spøgelse og andet djævelskab, som præsten ikke kunne klare. Nogle steder blev han benyttet som "klog mand", og det kunne også være ham der trak den dårlige tand ud. Smedjen lå ofte for sig selv da ilden i essen og det glødende jern betød brandfare.

Bønderne betalte for smedens reparationer af redskaber m.m. med naturalier, foder, græsningsret til hans dyr eller brændsel. Mens nye produkter ofte betaltes med rede penge. I mange landsbyer lå en smedemark, som bønderne dyrkede for smeden. Når bønderne skulle have udført et arbejde, medbragte de selv jern, kul og mandskab.

I landsbyen var smeden både grov-, beslag- og klejnsmed – han skulle kunne det hele.

I Gamborg, Kauslunde, Voldby, Svenstrup og Skrillinge har der alle steder været en smed og en smedje.

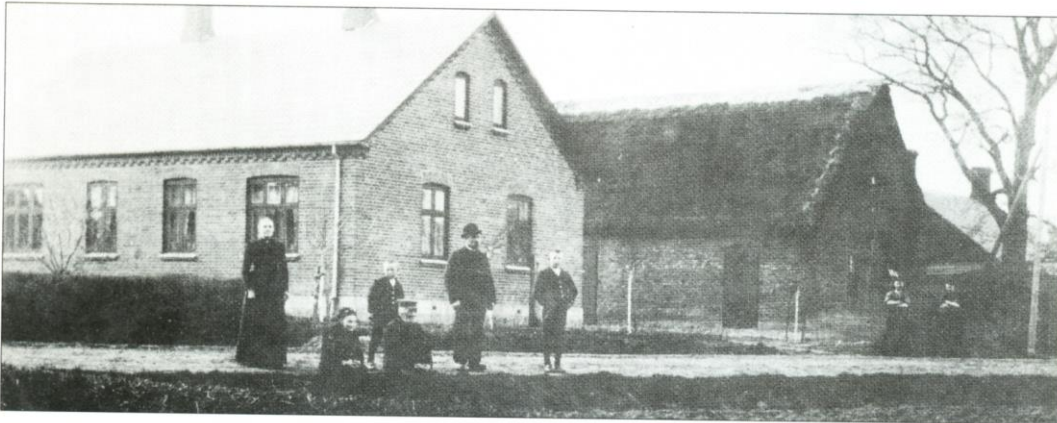
Kilde: Johannes Ludvigsen og arkivalier i Kauslunde-Gamborg lokalhist. Arkiv.

Kauslunde.

Hvem der var de første smede her i Kauslunde kendes ikke, og der er ikke nogen overleveringer, der lever videre i folkemunde. I folketællingen i 1787 findes en smed, der hed Jens Jensen, 40 år, han var gift med Birthe Knudsdatter, de havde 2 børn, Knud på 2 år, og Margrethe på 7 år. Jens Jensen var fæstehusmand og smed. De boede i den ejendom, der i dag er Kauslundevej 29.

I 1801 boede der på denne adresse en husmand og smed, der hed Peter Hansen, gift med Karen Marie Christansdatter, de havde da 5 børn. 2 af sønnerne, Hans og Jørgen blev også smede. Hans Pedersen, som var ugift, overtog hus og smedje efter faderen, og i 1845 boede han sammen med sin moder, der var enke, samt en broder, der også var ugift og ernærede sig som bødker.

Jørgen Pedersen blev i 1832 gift med en nabodatter, Karen Christiane Knudsdatter. De boede først hos hendes forældre, Knud Rasmussen og Cecilia Johansdatter. Knud Rasmussen var husmand og kirkeværge og boede på Matr.nr.17A i Kauslunde. Han ejede en jordlod beliggende på hjørnet af Kauslundevej og Hovedvejen, og der byggede Jørgen Pedersen og hans kone en ejendom med smedje i ca. 1840. De fik dog først skøde på ejendommen nov. 1856.

Kauslundevej 20 ca. 1906

*På billedet ses stående fra v.: Maren, Christian, Jens Peter og Marius
siddende foran, J.P.'s forældre: Rasmine Jensdatter og Christen Mortensen*

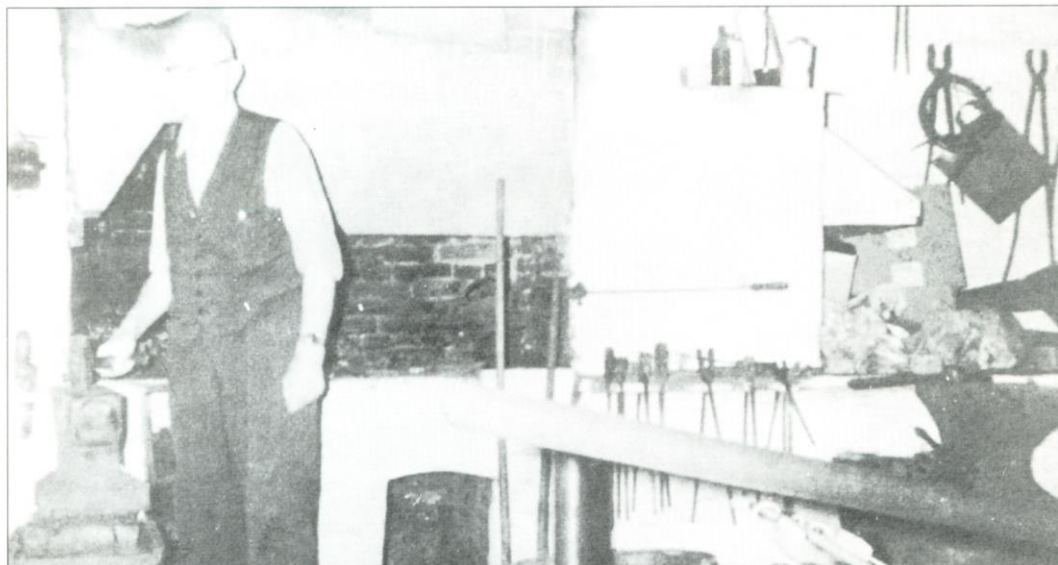
Jørgen Pedersens datter, Maren Jørgensdatter, blev 19. Juni 1867 viet til smed Rasmus Jørgensen fra Kauslunde Mark. De fik 2 børn. Rasmus Jørgensen døde i 1877. Året efter giftede Maren sig med sin afdøde mands broder, Niels Jørgensen. Han døde 1901.

Maren solgte den gamle smedie 1905, og bygningerne blev nedrevet 1909. I 1890 købte Jens Peter Mortensen et husmandssted, Kauslundevej 20, og her byggedes et smedeværksted, og det blev starten til den smedevirksomhed, der stadig er på adressen.

J.P.Mortensen døde 1921, og hans enke Maren drev smedjen videre ved hjælp af sønnen, Christian Mortensen. Han var da elværksbestyrer på elværket i Kauslunde, som blev bygget 1909. Han har derfor indlagt elektricitet i mange gårde og huse på den tid. Han blev 1922 gift med Marie Nielsen fra Løgstøregnen, og hun var en god hjælp, da hun bl.a. førte regnskabet "i hånden".

Under krigen cyklede Christian Mortensen rundt med rørtang og alskens sager i jordemodertasken på bagagebæreren. Hans arbejdstøj var hvid skjorte uden krave, (den kunne koges), samt sort vest.

Christian Smed, som han altid blev kaldt, var meget alsidig, og kunne lidt af hvert. Han var særdeles iderig og eksperimenterede gerne med nye ideer og forbedringer til landbrugsmaskiner.

Smed Chr. Mortensen i værkstedet ca. 1960

Nogle af hans opfindelser må nævnes her: Kornkværn, der var i brug i mange år, da den sjældent gik i stykker. Til traktorhjul opfandt han nogle spadeklør, der ikke skulle spændes af, før der måtte køres på vejen. Et firma ville gerne købe 50 stk, men masseproduktion interesserede ikke Chr. Smed, så leverancen blev afslået. Var et landbrugsredskab gået i stykker, så fandt Christian fejlen, og smedede straks selv reservedelen.

Også andre ting end landbrugsredskaber blev fabrikeret i smedjen. F.eks. en pumpe til Kauslunde Stationsbys Vandværk. Pumpen holdt til vandværket ophørte ca 50 år senere.

En ny kirkelåge til Kauslunde Kirke blev smedet af Christian Mortensen, dog ikke efter den tegning, han havde tegnet. Men efter en tegning som øvrigheden mente passede bedre til den gamle kirke.

Cykler og radioer kunne købes og repareres hos smeden i Kauslunde.

Christian Mortensen var meget afholdt både af hans svende og kunder, og havde normalt et roligt gemyt. Dog fortælles det, at en dag kom der folk fra vejvæsenet med besked om, at det gamle elmetræ foran smedjen skulle fældes, da vejen gennem Kauslunde skulle rettes ud. Da blev smeden meget, meget vred, og han lovede dem alverdens ulykker, hvis de fældede hans træ. Træet står stadig på sin plads, om end det har fået elmesyge, og toppen er savet af. – Og vejen blev ikke rettet ud.

På grund af sygdom måtte smedjen midlertidig lukkes i 1962. Christian Mortensen døde 28. December 1964.

April 1963 forpagtede maskinsmed Axel Knudsen smedjen, og i 1965 købte han smedjen og bygningerne, og unge kræfter kom til i den gamle smedje. Axel Knudsen er gift med Anny, og sammen har de oparbejdet en stor og blomstrende forretning. Den gamle smedje-bygning blev nedrevet 1973, og en ny stor bygning blev rejst med plads til forretning, lager, kontorer og maskinhal. I 1979 sælges V.V.S.-afdelingen fra til Peter Randeriis.

Axel Knudsens Maskinforretning er i dag et ApS, hvor sønnen Per Knudsen er medejer og arbejder i forretningen. Der er i dag ansat ca. 18 medarbejdere.

Axel Knudsens Maskinforretning - personale 1994

Skrillinge.

Mathias Rasmussen blev smed i Skrillinge i 1865, efter både hans far og farfar havde været smed samme sted. Fra faderen, smed Rasmus Mathisen, findes i Kauslunde-Gamborg lokalhist. Arkiv en regnskabs-bog over udførte arbejder 1853/54 samt en bog med modeller over bl.a. beslag til en skonnert. Smedens beboelse var det, der i dag hedder Møllegårdvej 6, mens smedjen lå på den anden side af vejen, nu Møllegårdvej 5.

Mathias Rasmussen var født 1838. I 1877 giftede han sig med Maren Jørgensdatter. De fik først 3 døtre og i 1885 sønnen Rasmus Mathias Rasmussen. Maren døde allerede i 1889 kun 38 år gammel. Den lille Rasmus kom i pleje hos sin faster Ane, gift med snedker Jens Olsen i Svenstrup. Rasmus blev uddannet snedker ligesom sin plejefar, og overtog senere sit fødehjem Møllegårdvej 6 og indrettede snedker-værksted.

3 år efter hustruens død giftede Mathias Rasmussen sig med tømrer Jens Jensens enke, Andrea Petrine Mølgaard, der boede i det nu-værende Kålsbjergvej 9. Efter vielsen flyttede Andrea med sine børn over til Mathias Rasmussen og hendes hus blev solgt.

Smed Mathias Rasmussen døde 1899, 61 år gammel. Andrea førte smedehåndværket videre med fremmed hjælp.

Smedjen Møllegårdvej 5 – ca. 1900

Valdemar Nielsen Dal blev den næste smed i Skrillinge. Han var født i Ronæs 1883. År 1900 fik han sit svendebrev udstedt i Ejby. 1907 giftede han sig med Mette Kirstine Wittendorff, der stammede fra Brande. Samme år lejede han smedjen af Andrea Mølgaard.

Ifølge lejekontrakten omfattede lejemålet ud over selve smedeværkstedet med alt smedeværktøj et svendekammer og et værelse samt en beboelseslejlighed i ejendommen Møllegårdvej 6. Desuden et stykke havejord nordøst for smedjen.

1916 købte Valdemar Dal Kålsbjergvej 9 til beboelse og efter Andrea Mølgaards død i 1918 købte han smedjen.

Valdemar Dal var en rigtig smedemester med gode armkræfter. I mange år havde han hjælp af sin kone, som heller ikke var bange for at svinge forhammeren.

Sædvanligvis havde han ansat en smedesvend, da der var meget at bestille. Der var mange heste at sko. Valdemar Dal døde 1957, 74 år gammel. Da han blev ældre og helbredet svigtede overtog sønnen Poul Leonhardt Wittendorff Dal ledelsen af smedjen. Poul var født i 1907. Han var i lære hos faderen og blev udlært som maskinsmed ved Bondo i Odense. I 1946 blev Poul Dal gift med Else Hansen Ballegaard.

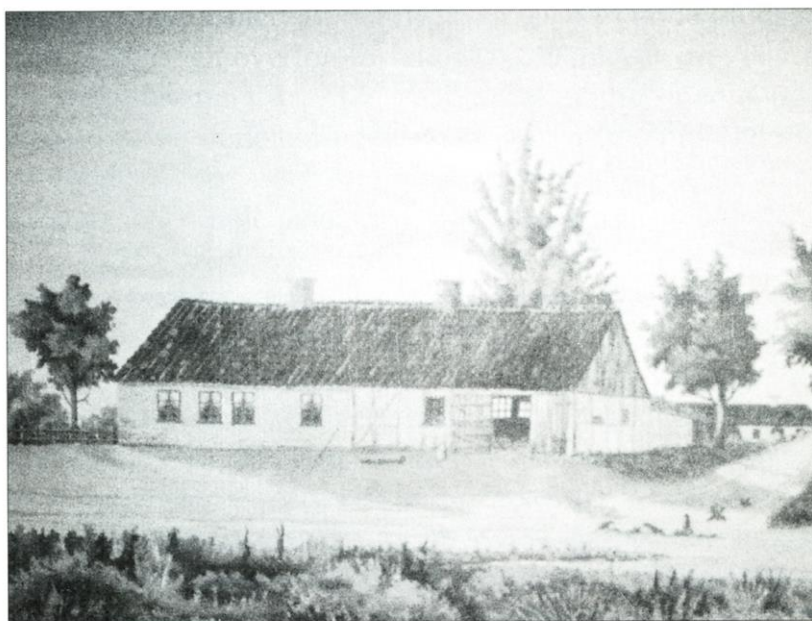

*Valdemar Dal
Svendebrev 1900
Svendepøven bestod
i at smede 4 hestesko
og beslå en hest.*

Efter krigen 1940-45 var der ikke mange heste at sko. Poul Dal blev dog stadig med mellemrum kaldt til godset på Fænø, hvor det tog en hel dag at sko alle hestene. Arbejdet bestod nu mest af reparation og salg af maskiner og traktorer og med tiden også rør- og sanitets-arbejde. Poul Dal drev smedehåndværket videre indtil helbredet svigtede. I 1975 blev smedjen solgt og omdannet til privat bolig. Hermed var det efter flere hundrede år slut med landsbysmedens virke i Skrillinge.

I Russelbæk har vi kendskab til 2 smede. Smedemester Niels Thomsen havde værksted i et baghus til det nuværende Assensvej 34 i 1920'erne. Og omkring 1945 havde Rasmus Pedersen, der stammede fra Gamborg, smedeværksted i det nuværende Assensvej 33. Nogle år senere blev det overtaget af sønnen Hans Pedersen, som indrettede mekanikerværksted.

I dag findes følgende smede og maskinværksteder i Skrillinge: Industrismeden, Hovedvejen 39 og Kjærgaards Eftf. Middelfart Aps., Værkstedsvvej 5.

*Den gamle smedje, Gl. Landevej 84
efter maleri af Harry Hansen*

Voldby.

Ser man i folketællingerne fra 1787-1860 for Voldby har der tilsyneladende ikke været en smed og heller ingen af husmændene er nævnt som smed. Det var ellers ikke ualmindeligt at en husmand havde et bierhverv som smed.

Imidlertid købte Hans Jørgensen i 1868 matr. nr. 13d, nu Gl. Landevej 84, hvor han byggede hus drev smedje. Allerede i 1874 solgte han stedet til Jens Christensen, der stammede fra Mosegård i Balslev. Jens Christensen var året før blevet gift med Karen Hansen. De drev smedjen indtil han døde 1915, 76 år gammel. Enken Karen solgte huset til Simon Jensen Gl. Landevej 82 og siden har der ikke været smedje på Voldby mark.

Svenstrup.

Som de fleste andre landsbyer havde også Svenstrup en smedje. Omkring år 1800 var smedjen beliggende på Ellebækvej 25 og det oplyses at smeden dengang hed Lars Madsen. – Han blev gift 2 gange og fik i andet ægteskab 2 børn. En søn Jens Larsen og datteren Karen Marie Larsdatter, der blev født i 1808.

Omkring 1840 kom der en smedesvend Hannibal Nielsen f. 1812 til Svenstrup. Han blev gift med Karen Marie Larsdatter og drev nu smedjen videre. – Han dør i 1902 – 90 år gammel.

Imidlertid kom der omkring 1875 en smedesvend Jens Hansen Ebsen fra Rødding. Han tog sandsynligvis først arbejde hos Hannibal Nielsen, men efter en kort tid i Svenstrup startede han for sig selv som smedemester. Først i et gammelt bindings-værkshus, der lå overfor den nuværende Svenstrup Smedje på hjørnet af Lykkegårdsvej og Ulvsbjergvej. I 1891 byggede han den nuværende smedje med beboelse på Lykkegaardsvej 2, og det gamle bindingsværkshus blev revet ned.

Jens Hansen Ebsen blev gift 2 gange . Først med Mariane Christiansen f. 1846 i Svenstrup og siden i 1890 med Mette Marie Jensine Andersen f. 1854 i Svenstrup.

Jens Hansen Ebsen døde 1910, hvorefter hans enke overdrog smedjen til smed Niels Knudsen imod, at hun kunne blive boende i et af husets værelser. Marie Ebsen ernærede sig bl.a. ved undervisning af førskolebørn i læsning og skrivning, så de bedre kunne følge med, når de kom i den rigtige skole i Skrillinge. Desuden tilbød hun sig som kokekone i sognet.

*Smedemester Jens Peter
Johansen - ca. 1930*

Skal til Smeden du hen, paa en Hverdag et Rend,
kommer ikke du snart hjem igen;
thi saa snart de dig ser, de dig indenfor be´r,
ja paa Gæstfrihed mangles ej der

Og vor smed er en Mand, som der lave alt kan,
Paa sit Haandværk skam har han Forstand,
Med sin Hammer han slaar, saa man knapt forstaar,
han er ud over Ungdommens Aar.

Mangler Harven en Tand, er lidt hullet en Spand,
ved vi hvem der dem laver i Stand,
taber Hesten en Sko, Ja! saa ved vi min Tro
hvor at smeden i Svendstrup har Bo!

(uddrag af sølvbryllupssang fra 24. Januar 1927
til Smedemester Johansen og hustru)

Niels Knudsen drev kun smedjen i få år. Den blev i 1913 overdraget til smed Nicolaj Christensen, der allerede igen i 1916 solgte hus og smedje videre til smedemester Jens Peder Johansen, f. 1874, gift med Anna Johansen. Han drev smedjen til sin død i 1936.

I 1937 forsøgte smed Rasmus Hansen, f. 1912 i Kogager, Vejlbysogn sig som selvstændig i Svenstrup. Han var søn af smeden i Kogager: Jens Peter Hansen. Det gik godt og i 1939 købte han smedjen af enken. Efter salget flyttede Anna Johansen til Kauslunde, hvor hun fik lejlighed hos familien Smith på Heimdalsvej 17. Hun døde i 1943 under tragiske omstændigheder, idet hun faldt død om under bryllups-festen for Jørgen og Edith Hansen, Solbakkegård i Skrillinge.

Rasmus Hansen blev i 1940 gift med Johanne Jensen fra Kauslunde Nørregaard, Kauslundevej 60 og de drev sammen smedjen uden hjælp de første år. Johanne fortæller, at arbejdet i smedjen startede kl. 6 om morgenen og varede ofte til sent på aftenen, og at også hun lærte at bruge hammeren og smede hestesko. – Især på regnvejrsdage kom mange med deres heste fra morgenstunden. Bl. a. fra Skrillinge-gården, som havde mange heste.

Ellers bestod arbejdet i at reparere markredskaber og forarbejde plovsvær bl.a.. Til hestesko blev indkøbt skojern. – Men under krigen måtte man i stedet bruge tyske vognringer, som var noget sværere at forarbejde. Af hver vognring blev der 3 tykke ringe, som blev banket ud til hestesko. –

Arbejdet blev dog med tiden for meget for de to og der blev ansat lærlinge. I årenes løb er mange blevet uddannet til smedesvend i Svenstrup Smedje. Også sønnen Hans Christian blev udlært smed, men med varme og sanitet som speciale, og han driver nu virksomheden videre som maskinværksted under navnet ”Svenstrup Smedie og Maskinværksted”

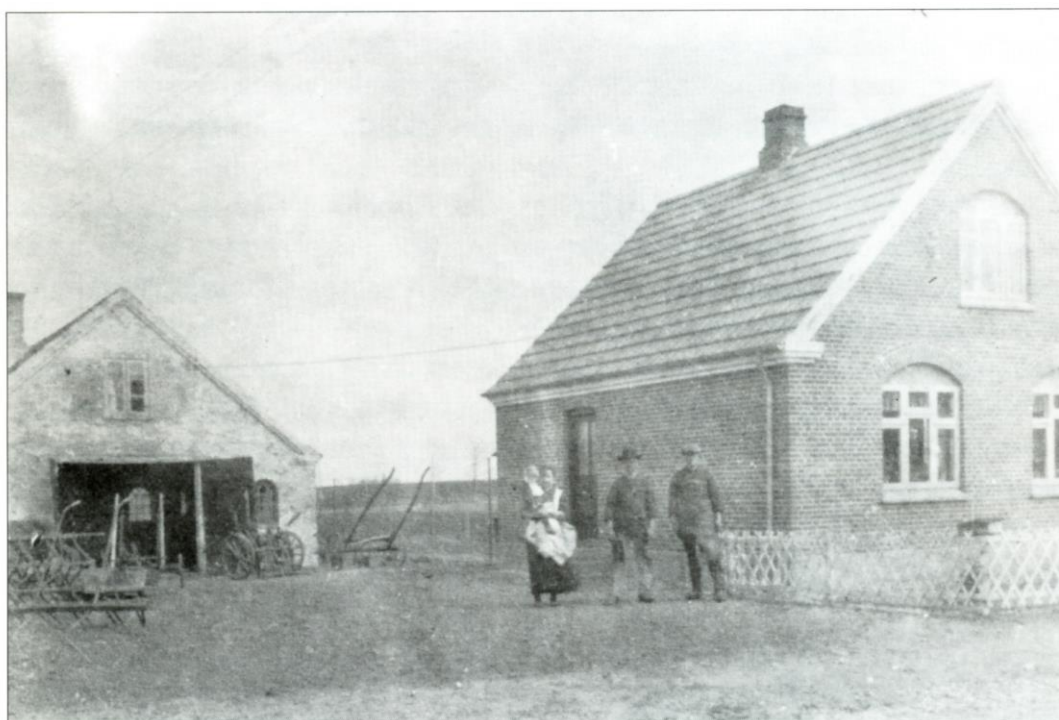

*Hans Christian
og Rasmus Hansen
i værkstedet*

Gamborg.

Smedjen i Gamborg går langt tilbage i tiden . Værkstedet lå på hjørnet af Østerbyvej og Holmegårdsvej i tilknytning til ejendommen "Hammerhus" med et jordtilliggende på 3 – 4 tdl, som smeden Hans Rasmussen drev som landbrug sammen med sin maskinforretning. Det var et fæste under Wedellsborg. Smeden handlede med landbrugsmaskiner, specielt hakkelsesmaskiner, som stod på mange ejendomme her i trekantområdet med firmanavnet "Gamborg Maskinforretning"

Sommeren 1912 døde smed Hans Rasmussen og ejendommen blev overtaget af Rasmus Larsen, født på "Gamborg Østergård" og med velvilje fra Wedellsborg blev forretning og værksted skilt fra "Hammerhus". Værkstedet blev revet ned og bygget op foran det nuværende værksted på Østerbyvej.

Gamborg Smedje – ca. 1921

På billedet ses Karoline og Rasmus Pedersen med sønnen Hans

Smedjen blev i en periode drevet af en smedesvend ved navn Knopp, som boede ved Gamborg Korsvej. Det gik ikke særlig godt, når han ikke boede ved siden af værksted

I 1916 da Wedellsborg afhændede sit fæstegods, blev værkstedet købt af en rigtig beslagsmed, Rasmus Pedersen, specialist i hesteskoening, vognbeslag m.m. - alt var hjemmelavet ved ambolten og essen. – Kort efter overtagelsen byggede Rasmus Pedersen bolig ved værkstedet.

Men smedefaget ændrede sig langsomt med mere mekanik, flere færdigvarer og Rasmus Pedersen havde f.eks. aldrig lært at svejse. Han solgte forretningen 1945 til en yngre smed, Jes Hansen, som havde mere sans for alt det nye, der kom frem, ved landbrugets mekanisering o.s.v. Egentlig en svær periode, hvor man skulle kunne det gamle håndværk, og samtidig være på forkant med alt det nye. Jes Hansen døde pludselig 1970, og hans søn Axel Hansen overtog forretningen. Den blev drevet videre som smedje og V.V.S.-forretning. I 1987 brændte den gamle smedje, og der blev bygget et nyt og godt værksted uden esse, men med tilhørende lagerrum. Foruden V.V.S. importeres der store og små plæneklippere, der gennem forhandlere sælges over hele landet.

Gamborg Smedje - 2000

Året 2002.

I løbet af året er der sket en del ændringer i arkivet. Vi måtte i begyndelsen af sommeren trække os tilbage i lokalerne i kælderen, da heldagsskolen skulle bruge vore lokaler i stueetagen. Vi er blevet lovet at få dem tilbage igen i løbet af 2 år. Det må vi så håbe holder stik. På grund af den forestående flytning syntes vi, det var omsonst at åbne en ny udstilling i foråret. Vi bad Karen Margrethe Christophersen om at lave en mindre udstilling om maleren Jens Juel for at markere 200 året for hans død. Det blev imidlertid en stor og meget flot udstilling, som blev åbnet til vores generalforsamling d. 17. april. Vi holdt åbent hus den 21. april hvor heldigvis mange kom og så udstillingen. Men det var synd den allerede skulle tages ned sidst i maj, mange flere burde at have set den.

Det gamle ord siger "intet er så skidt uden det er godt for noget". Det siger vi også, så da vi nu i et par år ikke skal bruge tid på at lave udstilling, vil vi koncentrere os om at få registreret nogle af de bunker af arkivalier og især billeder, som ligger og venter.

En tak til alle vore medlemmer for den støtte de har ydet arkivet. Vi har stadig åbent hver tirsdag aften og har så meget plads, at vi kan servere en kaffe for vore gæster.

Generalforsamling onsdag d. 9. april.

p.a.v.
Ester Nørrelykke

Medarbejdere:

Svend Erling Andersen, Skrillinge	6441 1679
Karen Margrethe Christophersen, Kauslunde	6440 3003
Carl Jørgensen (Busser), tidl. Kauslunde	6441 1698
Gunnar Madsen, Kauslunde (formand	6440 3066
Tove Mikkelsen, tidl. Svenstrup	6441 2660
Karen Munk, Kauslunde	6440 3100
Ester Nørrelykke, Skrillinge (arkivleder)	6441 2514
Gerda Rasmussen, Gamborg (kasserer)	6440 3232
Lisbeth og Jørgen Rasmussen, Gamborg	6440 3033